Något om skönstaxeringar och möjligheterna för deras motverkande

av f. länsassessor Birger Steen

Skönstaxeringar bliva under taxeringsarbetets fortgång i större eller mindre grad nödvändiga beroende på att en TO ej alltid kan anskaffa behövliga uppgifter angående en persons inkomstförhållanden under beskattningsåret ävensom angående hans förmögenhet vid detta års slut. Det finnes alltid, särskilt inom industridistrikten, ett större eller mindre antal skattskyldiga med arbetet å vitt skilda platser, s. k. lösarbetare, vilkas mantalsskrivningsort endast med svårighet, ofta ej alls, kan utrönas, med påföljd att deras löneuppgifter komma att sändas från den ena lokala skattemyndigheten till den andra utan någon säkerhet, att de omsider nå TO i det distrikt, där taxeringen skall ske. Erfarenheten har för övrigt lärt, att de skattskyldiga, som överförts till obefintlighetsboken, de s. k. "okända", numera tilltagit i betydande grad. Därjämte har tillkommit en med åren alltmer stegrad inflyttning av utlänningar, vilka här varit boende under sådana förhållanden, att mantalsskrivningsskyldighet i någon kommun ej förelegat och för vilka såsom hemortskommun — d. v. s. beskattningsort — författningsenligt skall anses den kommun, där vederbörande först varit bosatt under det år, som närmast föregått taxeringsåret (66 § KL). Svårigheten att i tid vinna kunskap om det taxeringsdistrikt, till vilken denna ort hör, medför, att jämväl i dylika fall vederbörande skattskyldigs löneuppgifter mången gång ej nå fram till den TO, som verkställer taxeringen, som då måste grundas på en skönsmässig uppskattning av inkomsterna. Även ifråga om andra inkomsttagare visar det sig understundom ej möjligt för TO att genom införskaffande av löneuppgifter eller självdeklaration, trots anmaningar eller utverkande av vitesföreläggande, vinna klarhet om den skattskyldiges inkomstförhållanden. Ofta framgår bl. a. av deras levnadsförhållanden, att de måste haft inkomster av sådan storlek, att skatteplikt förelegat. Det blir då nödvändigt, att även ifråga om dessa skattskyldiga företaga en skönsmässig uppskattning av deras inkomster.

Med vad ovan blivit sagt torde området för skönstaxeringarna vara i det stora hela angivet. I den mån sådana taxeringar verkställas även utanför de sålunda angivna gränserna, uppkomma svåra olägenheter såväl för den enskilde skattedragaren, som vanligen alltför hårt drabbas av den på sådana lösliga grunder pålagda skatten, som för statsverket, som gentemot kommunerna har att svara för densamma, evad skattebeloppen erläggas eller ej. Skönstaxering utgör en nödfallsutväg och bör allenast såsom sådan betraktas och tillämpas. Även om besvär över en sådan ofta för hög taxering ej anförts, är det, ej minst med hänsyn till statsverkets rätt, av behovet påkallat, att rättelse i taxeringen kan komma till stånd.

För att i möjligaste mån förebygga uppkomsten av dylika skadliga skönstaxeringar ha numera i vissa län direktiv

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:21

lämnats TO att i sådana fall, då svårighet uppkomma att i vanlig ordning vinna kännedom om skattskyldigs inkomstförhållanden, efter hänvändelse till vederbörande utmätningsman erhålla utredning härom, vilken myndighet då närmast med biträde av vederbörande polis- eller indrivningsman låter verkställa utredning samt därom avgiver rapport till taxeringsmyndigheten. Ofta lyckas det genom bemedling av dessa tjänstemän att få till stånd en sådan utredning, innan TN avslutat sitt arbete, med resultat, att någon skönstaxering i det undersökta fallet icke behöver åsättas, utan taxeringen kan grundas på den skattskyldiges verkliga inkomster. Dylika framställningar från TO:s sida äro emellertid ej något pålitligt medel för sköntaxeringarnas bortarbetande. Dessa framställningar äro ju för sin tillkomst helt beroende av vederbörande TO:s initiativ, nit och intresse för arbetet liksom av den tid, som tilläventyrs kan återstå för taxeringsarbetet, som långt ifrån alltid torde i erforderlig utsträckning medgiva dylika undersökningars företagande. Mera fasta linjer måste därför uppdragas för arbetets utförande, om det med någon säkerhet skall ge avsett resultat.

Även om taxeringstiden numera förlängts samt bättre rådrum förefinnes att utröna en skattskyldigs verkliga inkomster, kommer säkerligen alltid — om ock ej i samma omfattning som tidigare — fall av skönstaxeringar att inträffa, vilka det gäller att genom efterkontroll, sedan TO:s arbete avslutats, söka antingen ändra eller undanröja. Enligt 1956 års TF har ock nya vägar öppnats, som möjliggöra en dylik efterkontroll över taxeringen. Enligt 101 § TF kan nämligen TI inom fem år efter taxeringsårets utgång besvärsvägen ingripa och få rättelse till stånd, om den skattskyldige bl. a. till följd av underlåtenhet att avgiva deklaration eller annan uppgift eller på grund av felaktighet i kontrolluppgift eller i handling, som legat till grund för sådan deklaration eller uppgift, taxerats till väsentligt högre belopp än som svarat mot hans inkomst, — allt bestämmelser av materiellt sett stor räckvidd, innebärande, att det numera går att komma till rätta med dylika felaktigheter vid taxeringen, som tidigare ej stått att ändra, sedan besluten därom tagit åt sig laga kraft eller den korta tid för ändringsyrkande, som då stod TI till buds, redan var förliden. Att nämnda författningsbestämmelse bl. a. avser sådana skönstaxeringar, vars menliga verkningar ovan berörts, framgår direkt av författningens ordalydelse. Det är därför av vikt, att TI sättes i tillfälle att på mest effektiva sätt vinna kännedom om de fall i avseende å taxeringen, där enligt ovanstående hans ingripande med besvärs anförande påkallas. Huru skall nu ett sådant ingripande bäst kunna säkerställas? Väl står till TI:s förfogande taxeringsavdelningens granskningspersonal, som genom efterforskning i taxeringslängder och taxeringsmaterial i övrigt är i tillfälle lämna uppgift bl. a. även om befunna felaktigheter av ovan antydd art, som framkommit. Men frågan är, om detta granskningsarbete verkligen är tillfyllest för att författningens tillämpning skall bliva den avsedda. Denna granskningspersonal kan ju ej annat än av tillgängliga taxeringshandlingar vinna kännedom om de skattskyldigas för hithörande spörsmåls bedömande så betydelsefulla personliga och lokala förhållanden. En reell sådan kännedom hava däremot indrivningsmännen ofta redan under sitt

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:21

fortgående indrivningsarbete i rikt mått förvärvat. Inga tjänstemän få under sin verksamhet en sådan inblick i en restskyldigs ekonomiska och personliga angelägenheter som just indrivningsmännen. Det är ju ock allenast den restförda delen av de skattskyldiga, varmed man i här förevarande sammanhang behöver räkna. De övriga hava ju erlagt den på taxeringen grundade skatten, varför de ock i stort sett torde ha godkänt taxeringsåtgärden vars eventuella felaktighet i allt fall får anses vara av ringare vikt. Den undersökning med genomgång av restlängderna och kontakt med de restskyldiga, som indrivningsmännen sålunda äro i tillfälle att företaga, kommer på det sättet att omfatta så gott som samtliga skattskyldiga, vilkas taxeringar ur härberörda synpunkter tarva en verklig omprövning. Det synes därför som om indrivningsmännen, just när det gäller påvisande av sådana felaktigheter vid taxeringen, som avses med 101 § TF, bl. a. skönstaxeringar, skulle äga särskilda förutsättningar att lämna TI behövlig hjälp för fullgörande av de betydelsefulla uppgifter denne enligt nämnda bestämmelse anförtrotts. Indrivningsmännen komma ju som antytts under indrivningsarbetets gång helt naturligt i nära förbindelse med de restskyldiga: Dessa anmäla i regel för indrivningsmännen de anledningar till klagomål eller missnöje med en åsatt taxering, som förefinnas, och som i många fall göra dem ovilliga att erlägga skatten. Indrivningsmännen, särskilt å landsbygden, utgöra ock, som bekant, den egentliga ”klagomuren” i här berört hänseende. Med den kännedom indrivningsmännen, framför allt å landet, förvärvat om de restskyldigas arbetsförtjänster och ekonomiska förhållanden i övrigt, ha de goda möjligheter att bedöma, om klagomålen äro befogade eller ej, så mycket mera som de i regel numera äro ganska väl insatta i bestämmelserna rörande taxering. Därest indrivningsmännen genom instruktioner och anvisningar göras underkunniga om vad en dylik nytillkommen arbetsuppgift innebär, och vad den av dem kräver med uppmaning att med uppmärksamhet söka iakttaga fall av uppenbara felaktigheter, bl. a. även av s. k. skönstaxeringar, samt att, i den mån de märka, att sådana taxeringar förekommit, till utmätningsmannen härom insända anmälan med redogörelse för de omständigheter, varpå denna anmälan grundas, finnes all anledning förvänta, att de rapporter, som sålunda insändas, skola motsvara även högt ställda krav på saklighet och i regel vara grundade på ett undersökningsmaterial, vars tillförlitlighet icke behöver ifrågasättas. Det ligger för övrigt i indrivningsmannens eget intresse att dylika behövliga ändringar i taxeringen utan onödigt dröjsmål komma till stånd, enär han själv, om taxeringen undanröjes, befrias från fortsatt indrivningsarbete och blott har att anmäla skattebeloppet till avkortning samt, om taxeringen nedsättes, allenast har att verkställa indrivning av det efter ändringen återstående lägre beloppet, vars indrivning givetvis går så mycket lättare, när skatten befinnes vila på rättvis grund. Rapporterna skola, såsom förut sagts, först insändas till utmätningsmannen, som efter granskning och event. komplettering har att vidarebefordra dem till TI (taxeringsavdelningen) för vidare åtgärder. Genom ett dylikt förfarande vinnes en ytterligare säkerhet att ej obefogade eller bristfälligt utredda anmälningar insändas. Med hänsyn till den nya bestämmelsen om den långa tid, som står TI till

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:21

buds för besvärs anförande i dessa fall, torde det ej vara nödvändigt att såsom hittills skett, med undersökningen fortskyndas, ej sällan på bekostnad av dess riktighet eller fullständighet, utan indrivningsmännen kunna numera utan forcering slutföra undersökningen och — utan att indrivningsarbetet därav behöver försvåras eller nämnvärt förhindras — verkställa utredningen med beaktande även av sådana särskilda omständigheter, som *enligt lag* skulle gett anledning till beviljande av extra avdrag, såsom ifråga om folkpensionärer, men av TO ej på föreskrivet sätt iakttagits.

Det kan på goda grunder antagas, att uppbörds- och indrivningsmännen i landet, i den mån de på angivet sätt skulle komma att anlitas för *efterkontroll* av taxeringen, komma att fylla en ur beskattningssynpunkt särskilt betydelsefull uppgift, bl. a. för de s. k. skönstaxeringarnas motarbetande. Det är ju främst på sättet för författningsbestämmelsernas tillämpning det i regel beror, i vad mån den därmed avsedda nyttan skall kunna vinnas. Därför har ock lösningen av den här föreliggande frågan reellt sett sin stora betydelse. De taxeringsspörsmål här berörts, särskilt sättet att komma till rätta med deras lösning, har för hela taxeringsförfarandet och därmed skattskyldigheten en stor materiell räckvidd. Det är just genom här berörda felaktigheter, som så ofta förekomma vid taxeringen och kännbart drabba framför allt de små inkomsttagarna i samhället, en framträdande ovilja och misstro mot själva taxeringsförfarandet och därmed mot skattskyldigheten såsom sådan väckes och överhuvudtaget oförmånligt påverkar betalningsviljan. I den mån de skattskyldiga förstå och märka, att skatte- och indrivningsmyndigheterna själva äro inställda på och vilja medverka till dessa felaktigheters borttagande, kommer ock misstron och oviljan mot taxeringen att avtaga och — som man kan hoppas — även så småningom att försvinna, den kanske största fördelen med den nu genomförda praktiskt sett så betydelsefulla reformen.

JANUARINUMRET av Skattenytt (nr 1/1959) kommer – förutom andra värdefulla artiklar på skatterättens område samt Meddelanden från Riksskattenämnden och referat från Regeringsrätten – att innehålla Redogörelse för nyheterna i skattelagstiftningen vid 1959 års taxering.

Försumma ej att förnya prenumerationen för år 1959 så att tidskriften erhålles utan avbrott. Använd för inbetalningen de utsända inbetalningskorten eller girera till vårt postgirokonto 37 29 45, Leksand.

Red.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-26 22:02:21